

Kiireen tuolta puolen
Vankilakäsityöllä on monta tavoitetta

Teksti ja kuvat Taina Saarinen

Vankilamyymälässä on joulun alla vilkasta. Näyteikkunan puulelut houkuttelevat pysähtymään ja poikkeamaan sisään. Kanta-asiakkaat tulevat lahjaostoksille tuttuun tapaan.

– Käsityön jäljestä pidetään. Asiakkaat voivat ihmettelevät, että ihanko totta nämä on tehty vankilassa, ja että näin laadukasta, sanoo **Jukka Kiviluoto**, joka vastaa Turun vankilan ja Turun kaupungin työkeskuksen Onnimanni-myymälestä.

Tuotteet ovat hyviä, sekundaaria ei juuri ole. Toimitusajat voivat joskus venyä, mutta siitäkin osataan kertoa etukäteen.

Vankiloissa valmistetut tuotteet myydään vankilamyymäläverkon kautta, osa on alihankintatöitä. Euromääräisesti suosituimmat tuotteet ovat lasikutuveneet ja puutarhakalusteet, kappalemäärillä laskettuna linnunpöntön lentoaukon reunan suojapelti.

Turun Saramäen vankilan työaloja ovat ompelimo, joka on naisten, ja puusepät, metalli, kirjansitomo ja verhoamo, jotka ovat miesten aloja.

Miehet ja naiset työskentelevät erikseen. Koska naisia on vankiloissa vähän, tekstiilitöiden valikoima on suppeahko.

Vanhanajan villasukat ovat hyvän laadun ja edullisen hinnan vuoksi Onnimannin suosikkituotteita. Saramäessä onkin nyt neulottu, koska koneella ompelijoita ei juuri nyt ole.

Muita tekstiilituotteita ovat esimerkiksi matot, kassit, patalaput ja -kintaat, pyyhkeet ja nukun vuodevaatteet.

Rytmiä, oppia ja tuloksia

Tuotevalikoima uusiutuu hitaasti, sillä vankien lähtötaitotaso on usein vaatimaton. Vaikka monella vangilla ei ole käsityön perustaitoja ja moni ajattelee, ettei osaa, työnjohtaja **Sirkka Mero** kertoo, että kerran opittu säilyy.

– Kädet muistavat kyllä. Kahdenkymmenen vuoden takainen koulussa opittu taito palautuu nopeasti, ja sukanvarsi lähtee etenemään.

Ensimmäinen lähetys jouluisia tuotteita on ollut myynnissä jo marraskuussa. Jouluruusuköynnöksen koristama astialiina on uutuus, jonka **Sanna**, yksi työhuoneen

kuudesta naisesta, taitava piirtäjä, suunnitteli painokuvioksi. Koska vangit eivät saa käyttää nettiä, Mero etsi kuvan kukasta, ja Sanna teki silkkipainosabluunan ja painoi liinat.

Saramäen vankilassa neljäsosa vangeista tekee työtä, keskimäärin 75 henkilöä. Ylityönjohtaja **Pekka Simpanen** sanoo, että aktiivisuuteen kannustetaan ja vangit haluavat tehdä töitä.

– Työ on paras tapa lusia. Aika kuluu hyvin, päivissä on rytmiä ja samalla oppii uutta, näkee työnsä tulokset.

Työhuoneilla on hyvät koneet ja laitteet ja ammattitaitoiset ohjaajat. Puitteet ovat normaalitamisperiaatteen mukaisesti kuten alan työpaikoilla yleensä. Työpäivä on kahdeksasta kahteen.

– Siinä ajassa työ jo etenee, sanoo pirttipöytien sarjatuotannossa työskentelevä **Kalle**. Hän on suorittanut vankilassa puusepän perustutkinnon. Oppisopimuskoulutuksessa opiskelevia on 10-20.

Sarjatyötä ja uniikkeja

– Kun tulin TH1:lle ja tajusin että handlaan hommat, kiinnostus kasvoi. Kyselin koulutuksesta ja sitä suositeltiin.

Koulutus oli monipuolista ja puun työstämisestä Kalle pitää edelleen. Hän kertoo, että hänen isoisänsä oli taitava puuseppä, ja että kotona on isoisän tekemiä huonekaluja.

Nyt Kalle tekee pirttipöytien osia sarjassa. Yhden huonekalun tekeminen osa osalta, alusta loppuun olisi hänestä mieluisaa. Askartelupuolella siihen on mahdollisuus vapaa-ajalla.

Myös sitomossa tehdään sarjatyötä. Kirjansidonnin 32 työvaihetta voi jakaa niin, että sitomossa työskentelee 13 työntekijää.

Turussa on ainoana vankilana oma kirjansitomo. Vuosittaiset noin 1800 tilausta tulevat vanhoilta vakioasiakkailta: isoilta lehtitaloilta, kunnilta, valtiolta, yliopistoilta. Pitkillä työpöydillä keskellä huonetta on tukevia pinoja. Jyväskylän yliopistosta on tullut 164 kirjaa, ja kellastuneita opuksia on 1900-luvun alusta. Perinteisellä Gutenberg-tyylillä sidotaan myös vanhoja uniikkikirjoja.

Kultaamossa työskentelevä **Daniel** viimeistelee sidokset prässämällä lämpöön reagoivasta kulta-asettaattikalvosta kansien koristeet ja nimet. Tekstin hän latio irtokirjaimilla. Työ vaatii erityistä tarkkuutta siksikin, että suomi ei ole Danielin äidinkieli.

Kirjansidonnin Daniel on opetellut rangaistusaikaanaan ja nyt hän taitaa sidoksen ompelun kokonaisuudessaan. Se on välttämätöntä, sillä kultaaja tarkastaa samalla sidoksen hyvän laadun.

– Työ on ok, jokainen kirja on erilainen.

Taitoa ja kärsivällisyyttä

Vankilatöiden klassikkoja ja tuotteista vanhimpia ovat nukenkehto, pirttikalusto ja ruusukantinen kapiroarkku.

Kun vankilassa ei ole osaavaa koristemaalaria, arkun saatavuus huononee. Taidon opiskelu kestää aikansa, eikä jokaisella ole siihen tarvittavaa kärsivällisyyttä tai silmää.

Pintakäsittelyn oppisopimuskoulutuksen suorittanut **Tomppa** alkoi joutoaikoinaan opetella kaverin opastuksella ruusumaalausta.

– En olisi kyllä ikinä uskonut että teen tällaisia.

Maccella on sen sijaan pysynyt sivellin aina kädessä. Hän on maalannut tauluja ja autoihin koristeita. Ruusun teräslehdissä ei väsy käsi, mutta silmät kylläkin. Macce sanoo, ettei mieli mitä värejä valitsee.

– Ei, mä vaan teen.

Suomessa vangeilla ei ole työpakkoa, mutta aktiivisuuteen kannustetaan vahvasti.

Nuorimpien peruskäsityötaidot ovat usein vähäiset vankilassakin. Työtoiminnassa aloitetaan tarpeen mukaan perusteista. Onnistumisen tunne ja oppimisen ilo kantavat yleensä nopeasti.

– Haastavampien tehtävien saaminen parantaa aina työpanosta, Pekka Simpanen sanoo.

– Täällä voi tulla ensimmäiset kiitokset mitä ihminen saa.

Jutussa käytettyjen henkilöiden nimet on muutettu.

Vankilamyymälät:

Turku: Onnimanni; vankiloiden ja Turun kaupungin työkeskusten yhteinen myymälä,
Tuureporinkatu 17
Linna Puoti, Joensuu
Vaasan vankila
Oulun vankila
Mikkelin vankila

Pelson vankila, Vaala
Jokelan vankila, Tuusula
Savon Veräjä Oy, Sukeva, myy Sukevan vankilan tuotteita
Elävä Kauppa, Minna Canthin katu 19, Kuopio

laatikko

Brittivangit ompelevat

Iso-Britannian vankiloissa järjestetään kirjonta-, aplikointi- ja ompelukursseja. Kurssien takana on 1997 perustettu Fine Cell Work -hyväntekeväisyysjärjestö. Käsityöt tehdään sellissäoloaikana.

Puolet Britannian vangeista on lukutaidottomia. Tämä selittää ompelun suosiota, sillä mielekästä tekemistä ei juuri ole, ja opetuksessa ei käytetä kirjallisuutta. Brittivangit ovat selleissään jopa 17 tuntia päivässä.

Fine Cell Work -töitä myydään järjestön nettikaupassa. Kursseille on osallistunut yli 3 000 vankia, joista 80 prosenttia on miehiä.